

SZÁMADÁS EGY ÉLETMŰRŐL

A zeneszerzői és karmesteri munkásságának huszonöt éves jubileumát ünneplő Varga Péter neve jól ismert a vajdasági hangversenyrendezvények látogatói előtt. Alkotói, zenepedagógiai és előadói tevékenysége annyira szerteágazó, hogy lehetetlen egy rövid beszámoló keretében a teljesség igényével átfogó képet adni róla. Ezért ezúttal csak szerzeményeiről szólnunk és a gazdag életmű zeneelméleti vonatkozásainak összetevőit elemezzük.

Varga Péter első kísérletei — amelyekkel már hangversenydobogón is sikert aratott — a háború utáni évekre esnek, arra a korra, amikor az emberekben a háború visszhangja még nem ült el teljesen, s a zenei ritmus egy kicsit a csatazaj emlékét idézte, a kontrapunkt és a harmónia rigorózus szabályaira épült muzsika a bombázások konkrét zenéjét juttatta eszünkbe. Az ország újjáépítése különleges igényeket támasztott a zeneszerzővel szemben: a plakátirodalom szövegére szerzett indulók a felszabadult szívek örömmujjongásának a hangulatát ébresztették a hallgatóban.

Az 1945 telén készült és egy alkalmi iskolai előadáson felhangzott *Induló* jelezte a kezdetet. A *Fel a fejjel* és a *Pesma mladosti* már egyértelmű bizonyossággal utaltak kibontakozó tehetségére és előrejelezték azt a nehéz, rögös utat, amelyet művészi pályának hívunk. Fáradságos út volt ez, mert a vajdasági polifonikus zenei folklór talajából táplálkozó inspiráció arra is kötelezett, hogy ezt a nyersanyagot új tartalommal, friss szellemmel töltsse meg.

Varga Péter, a zeneszerző, a karmester, a tankönyvíró, a zenepedagógus nemcsak sokoldalúsága miatt érdekes alakja napjaink zenei életének, hanem amiatt is, hogy a műfajok egész skáláját kipróbálta. A *Kleopátra* című, 1951-ben alkotott balettzenéjének megírásakor már komolyan figyelembe veszik a vajdasági művészeti körökben. Muzsikája ekkor már a rádióban és a hangversenytermekben is felhangzott.

Külön fejezetet jelentenek életművében a nagyobb lélegzetű kórusművek. Ezek közül különösen a *Szülőfalu* című, 1961-ben szerzett kantáta jelentős. A Csantavér fennállása ötszázadik évfordulójának tiszteletére alkotott és sok sikert aratott kórusmű megírásához az ihletet a szülőhely iránti szeretet adta. A formálандó anyag iránti hódolat szötte a népies motívumú dallamszálakat egyetlen nagyszabású, fennkölt hangvételű alkotássá. A kodályi népzenei hagyományok ápolásából táplálkozó szerzemény grandiózus himnusz benyomását kelti. Chonta-Feyer főúr jobbágyainak leszármazottai végigvonulnak a kantáta szövegében

a falu viharos történelmén — a török hódoltságtól, a janicsárvilágtól kezdve a mai napig. Varga Péter saját szövegét zenésítette meg ebben a sűrített vokális történelemben. A partitúra részletes elemzése meggyőző bennünket a mester tökéletes összhangzattani és ellenpont-elméleti tudásáról.

Fehér Ferenc költői világa és alkotói hitvallása mikroanalízissel is kimutatható szellemi rokonságot árul el Varga Péter zenei dallamvilágával. A költő és a zeneszerző inspirációinak forrásközössége több, jól sikerült alkotásnak vált már ösztönzőjévé. Különösen az *Apám cíterája* című, népies hangvételű s a magyaros verselés zenei paritásában megfogalmazott kórusmű jelentős alkotás: fölépítése és zenetechnikai megoldásai a szerző érettségét bizonyítják. Ugyanebből a sorozatból való egyik legújabb alkotása is, a *Búboskemence*, amelynek ősbemutatója az Életjel múlt év végén megrendezett Varga Péter-estjén volt. Ez a nagy kórusra írt mű már az érett alkotó csiszolt szakmaismereti koncepcióit dicséri. A *Búboskemencében* is a népies hangvétel, a közszájon forgó, kiapadhatatlan gadagságú dallamvilág művészi interpretációja dominál. A női és gyermekkórusra írt alkotások közül meg kell még említenünk a *Csantavéri iskolahimnusz* című alkotását, amellyel úgyszintén korunk zenei krónikása lett. Szerzeményei itt élnek a mában, a jelenkor emberének gondolatát, érzésvilágát tükrözik.

Varga Péter, a tanár — az instrumentális-vokális alkotások sokrétűsége ellenére is — mindig megmaradt vérbeli gyermekdallírónak. Mindenekelőtt Weöres Sándor és Fehér Ferenc szövege ihlette meg, de néhány szerzeményének ő maga írta a szövegét. Legnépszerűbb gyermekdala az *Anikó a jégen* című, 2/4-es taktusban, allegróban komponált kedves melódia. Infantilis hangulatot sugárzó, pajkos, könnyed muzsika. Hangulata tökéletes harmóniába fonódik a vers mondaníválójával, s a tréfás szöveghez jól illik a fülbemászó, ropogó dallam.

A Weöres Sándor versére írt *Kocsi és vonat* című dal egyik legismertebb gyermekdarabja. Az allegró, 2/4-es taktus D-dúr előjelzése, könnyed, ritmikus melódiája és kitűnően sikerült hangfestése mesteri alkotásra vall. A dobajyszerű lüktető dallam a tartalom és a zenei koncepciók szintézisévé vált. A vonat és kocsi zöreijének hangutánzó versikéje szinte kínálja a nyersanyagot, s ehhez a nyersanyaghoz Varga Péter szakavatott kézzel nyúlt.

Szintén Weöres Sándor versére készült nemrég a *Dongó* című alkotása. Az imént tárgyalt dalhoz hasonlóan ez is allegró, 2/4-es ütemű, D-dúr előjelzésű, könnyed, fülbemászó muzsika. Művészi telítettsége a zongorakíséret megfogalmazásában rejlik, s ez a vitális, mozgalmas kíséret még kifejezőbbé teszi a tartalom zenei megfogalmazását.

A gyermekdalszerző Varga Péter művészi erényeit legjobban a *Csillagszóró* című, négytétéles, gyermekkarrá és gyermekzenekarrá írt szvit fejezi ki. Az Orff-hangszerek — a csengettyűk, a metalofon, xilofon, furulya és az improvizált ütőhangszerek — sokasága semmit sem von le a hangzás tökéletességéből, művészi komolyságából.

Az első tétel, a címadó *Csillagszóró*, andante 3/4-es keringőütemben íródott, a főakkordokra épült dallam a karácsony ünnepi hangula-

tát varázsolja körénk. A második, gyors ütemű tétel, az *Autó*, a gépkocsi dudájának hangutánzásával kezdődik, majd egy sodró, kromatikus, glissandóba torkolló menettel végződik. A harmadik tételnek, a *Lutkának* szerbhorvát szövege van; ez az újszerű stílussajátosság — a kétnyelvűség — külön érdekessége a műnek. A 4/4-es ütemű andante lágy melódiája érdekes kontrasztot képez az őt megelőző, illetve követő tételek vágtázó lendületével. A negyedik tétel a *Rakéta* címet viseli; ez a szvit leghatásosabb és legérdekesítőbb fejezete. Korszerű hanghatású zenei eszközöket ékelt a dallamba, amely egyetlen hangnembe sem sorolható, mivel a szerző a hangokat sem határozta meg pontosan, hanem az előadók improvizációjára bízta egy-egy effektus képzését — egyedül a markáns ritmushoz ragaszkodik. A gyerekek fantáziáját felcsigázó szituációt teremt. Az úrhajó fellövésének hangutánzása és az ürrepülés többi izgalmas pillanata, a remek színek és hangzatok, valamint a páratlanul változatos, konkrét zenei mozzanatok igen érdekesítő művet eredményeztek. Csupán a szvit végén derül ki: álom volt az egész.

Ez a tétel bizonyos vonatkozásaiban egyedülálló a vajdasági zeneirodalomban: Varga Péter avantgarde-szerű zeneművét ugyanis a gyermekek már évek óta nagy lelkesedéssel és szeretettel éneklék. Ez is azt bizonyítja, hogy a modern zene, ha ügyes zeneszerzői koncepciók eredménye, nem idegen a mai gyermek számára. A tétel szövege két nyelven — magyarul és szerbhorvátul — egyszerre csendül fel anélkül, hogy ez bármelyik nyelvű szöveg megértésének a kárára lenne. Az ötletes kompozíció címkombinációja is jól sikerült: az első tételnek magyar címe van, a harmadiknak szerbhorvát, a másodiknak és a negyediknek pedig egy-egy olyan szót választott címül a szerző, amely mindkét nyelven azonosan hangzik. Az egymás mellett élő népek közfogásának szerény, de dicséretes példaképe ez az alkotás.

Varga Péter harmóniavilága rendkívül érdekes. A tonalitás keretein belül maradván olyan szenzibilitásokra vállalkozik, mint például az akkordok párhuzamos fűzése, vagy a középkori zenét jellemző korálharmóniák alkalmazása, ami egyúttal a dalok magyaros ritmikai hangvételére utal, hiszen a korálok zömmel modális hangsorokban íródtak. Nagyon érdekes formatani megoldásnak számít kórusműveiben a pentaton dallamsor beiktatása, mert hangvételbeli és stílusjellembeli vonatkozásaiban felidézi az ősrégi eurázsiai magyar dallamvilágot. S ennél a pontnál fűződik szoros kapcsolattá Varga Péter melodisztikus kultusza Weöres Sándor költészetével: a korszerűsített, művészi igénnyel íródott primitív mondanivaló művészivé csiszolódott a két alkotó keze alatt.

Dalai egyszerű, népies formában íródtak, rendszerint két- és háromrészes dalformában, amelyet a kötelező repetíciók gazdagítanak. A dallamvezetésre jellemző, hogy hangulatban, ritmusban és egyéb megnyilatkozásában alkalmazkodik a szöveghez, mintegy kifejezi a mondanivalóban foglalt értelem sejthető melódiáját. A dallamok egyszerűek, nem túl széles hangtávolságuk miatt könnyen énekelhetők; ez a sajátáguk is emeli művészi értéküket.